

2. ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΥΠΕΡΕΣΙΑ.

Κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν παρὰ τῆς Υ. Μ. ἐμπιστευθέντων μοι σοβαρῶν καθηκόντων ἐξήγησάμην πολλάκις τὴν γνώμην εἰδικῶν περὶ τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα καὶ τὴν δημοσίαν ἐκπαίδευσιν λογίων τοῦ ἔθνους, ὧν ἐν μέσῳ εὗρέθην κληθεὶς εἰς τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ὑπουργείου, καὶ σχεδὸν πάντοτε ὠφελήθην ἐκ τῶν πολυτίμων αὐτῶν συμβουλῶν. Διὸ καὶ ὀφείλω νὰ ὁμολογήσω αὐτοῖς ὡς μὲν χάριτας. Οὕτω δ' ἐκ πείρας ἔγνω πᾶσης ὠφελείας παραγωγῆς ἐστὶ καὶ ἡ παρὰ τῷ ὑπουργεῖῳ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως σύστασις μονίμου γνωμοδοτικοῦ Συμβουλίου, συγκροτουμένου ἐξ ἀνδρῶν οὐχὶ μόνον ἐπιστημόνων, ἀλλὰ καὶ ἰδίαν περὶ τὴν πράξιν τῆς ἐκκλησίας καὶ περὶ τὴν διδασκαλίαν πείραν ἔχοντων. Τὰ πολύπλοκα καὶ δυσχερῆ ζητήματα, ἅτινα παρουσιάζει ἡ ἠθικὴ καὶ διανοητικὴ ἀνάγκαις τοῦ ἔθνους ἡμῶν, πρὸ πάντων ὡς πρὸς τὰς μεθόδους τῆς διδασκαλίας καὶ ὡς πρὸς τὴν ἐξέτασιν τῶν διδακτικῶν βιβλίων, ἀπαιτοῦσι ποικιλίαν γνώσεων, ἣν δὲν δύναται τις νὰ εὖρῃ συγκεντρωμένην εἰς ἓν ἢ δύο ἄτομα. Ἐκ δὲ τῆς μεταξὺ πολλῶν εἰδικῶν ἀνδρῶν συζητήσεως ἐξέρχεται συνήθως ἀσφαλέστερον καὶ σαφέστερον ἢ ἀλήθεια. Τὴν ἀνάγκην τοιούτων γνωμοδοτικῶν συμβουλῶν ἐπειράθησαν οἱ προκατοχοὶ μου ν' ἀναπληρώσωσι δι' εἰδικῶν ἐπιτροπῶν· ἀλλ' αἱ διοριζόμεναι ἐκάστοτε ἐπιτροπαί, διὰ τε τὸ πρόσκαιρον καὶ τὸ ἄμισθον αὐτῶν ὀλίγην μόνον παρέσχον βοήθειαν.

Τοιαῦτα, Μεγαλειότατε, ἐν συνόψει τὰ περὶ τῆς ἐν Ἑλλάδι ἐκπαιδεύσεως, καὶ τοιαῦτα ἐν ὀλίγοις αἱ περὶ βελτιώσεως αὐτῆς σκέψεις μου. Εἰς τὴν ἀφώγῃσιν δὲ ταύτην ὠρμήθην ἐκ τε τῆς βαθείας τοῦ καθήκοντός μου συναισθήσεως καὶ ἐκ τῆς ἐνδομύχου πεποιθήσεως, ἥτις ἐγένετό μοι ἐκ τῆς μελέτης τῶν πεπραγμένων ἐν τῷ Ὑπουργεῖῳ τούτῳ, ὅτι ἡ Υ. Μεγαλειότης ἀείποτε μετὰ πόθου ἀνεζήτησε τὴν ἀλήθειαν, ὅπως ἐπ' αὐτῆς καὶ μόνῃς, ὡς ἐπὶ ἀκράδαντου θεμελίου, ἀνεγείρῃ τὸ μέγα οἰκοδόμημα τῆς ἠθικῆς καὶ διανοητικῆς τῆς νεολαίας διαπλάσεως, ἥτοι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους τὸ μέλλον (*).

Ἐν Ἀθήναις, τὴν 1 Φεβρουαρίου 1857.

Χ. ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΣ.

ΣΠΑΝΙΟΝ ΠΑΡΑΛΕΙΨΙΜΑ ΦΙΛΟΓΕΝΕΙΑΣ.

~~~~~

Ὅλῃγα ἔτη μετὰ τὸ πρῶτον τέταρτον τῆς ἰδ' ἑκατονταετηρίδος, πόλεμος δεινὸς καὶ πολυχρόνιος

(*) Περὶ τῆς ἀξίας λόγου ἀνωτέρω ἐκδόσεως θέλωμεν γράφει προσεχῶς.

ἐξεργάγη μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας, γνωστὸς ὑπὸ τὴν ἐπικλήσιν, πόλεμος ἑκατονταετηρίδος. Ἡγεμόνες τῶν δύο τούτων ἐπικρατειῶν ἦσαν τότε, τῆς μὲν Γαλλίας Φίλιππος ὁ ΣΤ', ὁ ἐπιλεγόμενος Βαλουά, τῆς δὲ Ἀγγλίας Ἐδουάρδος ὁ Γ', ἀνὴρ ῥέκτης, πολεμικὸς καὶ πολυμήχανος, αὐτὸς ἐκείνος ὅστις ἐθεμελίωσε τὸ τάγμα τῆς Καλτοδέτης.

Κατὰ τὰ ἔθνη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, οἱ βασιλεῖς τῆς Ἀγγλίας ἦσαν ὑποτελεῖς τῶν μοναρχῶν τῆς Γαλλίας, καὶ ὡς τοιοῦτοι ὤμνουν πίστιν πρὸς τούτους. Καὶ ὁ Ἐδουάρδος δὲ αὐτὸς, εἰ καὶ διεφιλονείκει πρὸς τὸν Φίλιππον τὸν θρόνον τῆς Γαλλίας θεωρῶν αὐτὸν σφετεριστὴν τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, οὐχ ἦτον ἐβιάσθη ἕνεκα τῆς νεότητός του καὶ ἄλλων περιστάσεων νὰ δώσῃ ὄρκον ὑποταγῆς, τὸν ὅποιον ὁμῶς ἠθέλησε μετὰ ταῦτα παρακούσας τὰ προστάγματα τοῦ Κυρίου του τὰ περὶ τοῦ Ροβέρτου Ἀρτουά, καταδικασθέντος μὲν ὑπὸ τῶν Ὁμοτίμων τῆς Γαλλίας, προστατευθέντος δὲ ὑπὸ τοῦ Ἐδουάρδου. Αὕτη ὑπῆρξεν ἡ κυρία αἰτία, κατὰ τὰ φαινόμενα τοῦλάχιστον, τοῦ μακροῦ καὶ χαλεποῦ ἐκείνου πολέμου, ἐφ' οὗ συνεκροτήθη ἡ περὶ Κρεσὺ αἰματηρωτάτη ἐκείνη μάχη, καθ' ἣν οἱ Γάλλοι ἠττήθέντες κατὰ κράτος ἀπώλεσαν 1200 εὐγενεῖς ἱππότες, 1400 ἄλλους ὑποδεεστέρους εὐγενεῖς, 4,000 ὀπλιτῶν, καὶ 30,000 στρατιωτῶν καὶ λοιπῶν. Μετὰ τῶν πεσόντων ἦσαν καὶ δύο βασιλεῖς ὁ τῆς Βοεμίας καὶ ὁ τῆς Μαϊόρκας, ἐξ ὧν τοῦ πρώτου ὁ θάνατος εἶναι περίεργος. Εἰ καὶ πρεσβύτης καὶ τυφλός, ἠθέλησε νὰ μετασχῇ τῆς μάχης, καὶ ἐπὶ τούτῳ προσέταξε νὰ δεθῇ ὁ ἵππος αὐτοῦ ἐκατέρωθεν πρὸς τοὺς ἵππους δύο ἐκ τῶν περὶ αὐτὸν πολεμιστῶν. Ἐφρονεῦθῃσαν δὲ καὶ οἱ τρεῖς, καὶ εὗρέθησαν ἰστάμενοι ἐπὶ τῶν ἵππων κατὰ σειρὰν ὅπως ὅτε ἐμάχοντο.

Μετὰ τὴν μάχην ταύτην ὁ Ἐδουάρδος ἐλθὼν ἐπολιόρκησε τὸ Κάλιτον (Calais), καὶ καταστρατοπεδεύσας περὶ αὐτὸ, καὶ πολλὰ πράττων κατὰ τοῦ φρουρίου, ἠνάγκαζε τοὺς ἐν αὐτῷ νὰ παραδοθῶσιν. Ὁ Φίλιππος ἐλθὼν τότε μετὰ διακοσίων χιλιάδων στρατοῦ, ἠθέλησε νὰ διαλύσῃ τὴν πολιορκίαν· ἀλλ' ἰδὼν ὅτι ἦτο ἀδύνατον ἀπεχώρησεν, οἱ δὲ πολιορκούμενοι, βιαζόμενοι ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, ἀπεράσισαν νὰ παραδοθῶσι. Καὶ λοιπὸν ὁ φρούραρχος Ἰωάννης ὁ ἐκ Βιέννης, ἀναβὰς εἰς τὰ τεῖχη ἐκάλεσε τοὺς Ἀγγλοὺς, καὶ εἶπε πρὸς τὸν σταλέντα κήρυκα Οὐάλτερον Μάννιν· « Γενναῖε ἱππότε! Ὁ βασιλεὺς μου μοὶ ἀνέθεσε τὴν διοίκησιν τοῦ φρουρίου τούτου. Καθ' ὅλον τὸ ἔτος τῆς πολιορκίας, ἠγωνίσθην μετὰ τῶν συστρατιωτῶν μου νὰ πράξω τὸ καθήκόν μου· ἀλλὰ δὲν ἔμεινε πλέον σωτηρίας ἐλπίς, διότι λιμοκτονούμεθα ἤδη. Εἶμαι λοιπὸν ἑτοιμὸς νὰ παραδοθῶ, ἐπὶ τῷ ὄρω ὁμῶς τοῦ νὰ σεβασθῇτε τὴν ζωὴν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν γενναίων τούτων ἀνδρῶν, οἵτινες μετέσχον ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον τῶν ἀγώνων καὶ τῶν κινδύνων μου ».

Ἀλλ' ὁ Ἀγγλος ἀξιωματικὸς ἀπεκρίνατο, ὅτι ὁ βασιλεὺς Ἐδουάρδος τοσοῦτω ἦτο παρωργισμένος

ἐναντίον αὐτῶν ἐνεκ τῆς μακρᾶς των ἐπιμονῆς, ὥστε ἢ τὸ χρέος αὐτῶν πρὸς τὸν κύριόν των; δι' ὃ μὲν εἶχεν ἀπόφασιν νὰ τοὺς τιμωρήσῃ παραδειγμα- λιστα ἔπρεπε νὰ τιμηθῶσι. Μὴ καὶ ὁ βασιλεὺς

τιμῶς, καὶ ὅτι δὲν εἶδετο οὐδένα ὄρον. Ὁ δὲ τῆς Ἀγγλίας δὲν ἠθέλην ἀπαιτήσαι τὴν αὐτὴν πειροφάρχος ἐπανέλαθεν αὐτῆς τοὺς γενναίους ἀνδρας σὺν παρὰ τῶν ὑπηκόων του; Ἐὰν ἐπιμένετε εἰς δὲν ἐπιβάλλεται τοιαύτη ποινή· τί ἄλλο ἐπραΰεν τὴν ἀπάνθρωπον ταύτην ἀπόφασιν, μάθετε ὅτι δὲν

θέλωμεν ἀποθάναι χωρὶς πρώτον νὰ ἐκδικηθώμεν· θέλωμεν πωλήσει ἀκριβῶς τὴν ζωὴν ἡμῶν εἰς τὸν ἐχθρὸν ».

Ὁ Μάννυς, ἐπιδοκιμάζων τὰ ὀρθὰ τῆς ἀπαντήσεως, παρέστησε τὸ πρῆγμα πρὸς τὸν βασιλεῖα παρακαλέτας αὐτὸν νὰ δειχθῇ συγκεκριτικῶς. Καὶ ἐπέδωκε μὲν ἐπὶ τέλους ὁ Ἐδουάρδος μετρίως τὴν αὐστηρότητα τῆς ἀποφάσεως, ἐπέμεινε ὅμως νὰ τιμωρήσῃ ἐξ τῶν προκρίτων ὅπως αὐτὸς ᾔθελε. Καὶ ἐπὶ τούτῳ ἤξιον νὰ ἐμμανισθῶσιν ἐνώπιόν του φέροντες τὰς κλεῖς τῆς πόλεως, ἔχοντες γυμνὴν τὴν κεφαλὴν καὶ γυμνοὺς τοὺς πόδας, καὶ σχοινίον περὶ τὸν τράχηλον. Ἐπὶ τούτῳ καὶ μόνῳ τῷ ὄρω ὑπεσχέθη ν' ἀφήσῃ τοὺς λοιποὺς ἐλευθέρους.

Ὅτε ὁμοῦ διεδόθη ἡ εἰδήσις αὕτη εἰς Κάλκτον, μεγίστη ὑπερῆξεν ἡ θλίψις ἀπάντων τῶν κατοίκων. Ἡ θυσία ἐξ τῶν πολιτῶν διὰ τὸν λόγον ὅτι ἐδείχθησαν ἄνδρες κατὰ τὸν κληρὸν ἀγωνεῖν, ἐρίνατο δεινότερα καὶ τοῦ γενικοῦ ὀλέθρου τὸν ὅποιον κρᾶ μικροῦ ἐφύδαυντο· ὅθεν οὐδεὶς ἐτόλμα νὰ προτείνῃ τι κατὰ τὴν στυγεράν ταύτην περίστασιν. Τέλος πάντων εἰς τῶν προυχόντων, Εὐστάθιος Σαυμπιέρους τὸ ὄνομα, ἐγερθεὶς εἶπεν, ὅτι εἶναι ἐτοιμος ν' ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῶν φίλων καὶ συναίφων του. Εὐθὺς ἕτερος, μισούμενος τοῦ Σαυμπιέρου τὸ παράδειγμα ὑπέβηκε τὴν αὐτὴν πρότασιν, ὡσπύτως δὲ καὶ τέσσαρες ἄλλοι ἀλληλοδιαδόχως, καὶ οὕτω συνεπληρώθη ὁ ἀριθμὸς. Ἀκατανόητον δὲ εἶναι πῶς ἡγεμόν, μεγάλθυμος ὡς ὁ Ἐδουάρδος, ἐπέμεινε, καὶ μετὰ τὸ σπανιώτατον τοῦτο δείγμα τῆς φιλοφρονείας, εἰς τὴν διατήρησιν τῆς ἀποφάσεώς του· παρεμβάσα ὁμοῦς ἡ σύζυγος τοῦ Ἐδουάρδου ἔσωσε τὴν μνήμην αὐτοῦ ἀπὸ τῆς ἀτιμίας ταύτης· διότι πεσοῦσα πρὸ τῶν ποδῶν του μετὰ δακρύων, ἀπήλλαξε τοὺς γενναίους ἐκείνους πολίτας ἀπὸ τοῦ θανάτου.

Σπανιώτατον παράδειγμα ἀγάπης πρὸς τοὺς ὁμογενεῖς, οὗ τινος παρόμοια ὀλίγα ἀπαντῶμεν καὶ κατ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους τῆς ἀρχαιότητος!

Ο ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΣ ΚΑΙ Η ΕΥΓΕΝΙΑ

ἢ τῶν Γαλανθρακωρυχείων τὰ ἀπόκρυφα.

(Συνέχεια. Ἰδὲ φυλλάδ. 167. σελ. 512.)

—•••••—

§ Δ'.

Ὁ Φραγκίσκος.

Ὁ Φραγκίσκος ἦν νεανίας ἴσως εἰκοσαετής, ὑψηλός, λευκός, τὰς τρίχας ἔχων λίαν μελαίνας, φαιδρὸς πάντοτε, ἐνίοτε δὲ ἰδιότροπος καὶ συχνότατα σκεπτικός. Αἰωνίως ἐκραύγαζε κατὰ τῶν προϊσταμένων αὐτοῦ ἐνεκὰ τῆς σκληρότητος μεθ' ἧς ἐρέ-

ροντο πρὸς τοὺς ἐργάτας, τῆς ὑπερβολικῆς ἐργασίας εἰς ἣν ὑπέβαλλον τὰς γυναῖκας, καὶ τῆς ἀθλίας ἐν γένει κατὰστάσεως εἰς ἣν τὸ γαλανθρακωρυχεῖον εὐρίσκατο· διὸ καὶ ᾔθελεν ἀποπειρῆθαι εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, εἰν δὲν ἦτο ἰδιαιτέρως συστημένος παρὰ τοῦ ἰδιοκτῆτου εἰς τὸν ἐργολάβον. Διὰ τῆς τριετίας δὲ προσβλητικῆς πρὸς τοὺς προϊσταμένους διαγωγῆς αὐτοῦ, ὁ Φραγκίσκος, οὐδὲ τῶν συναρχαίων τὴν εὐνοίαν ἠδυνήθη, ὡς ὠρεῖται, νὰ ἐλκύσῃ, διότι τὸν καταγόρουσαν ὡς περιφρονητικῶς φερόμενον πρὸς πάντας.

Κατὰ τὰς ἐργασίους ἡμέρας, οὐδέποτε συνδιέτριβε μετὰ τῶν συναρχαίων αὐτοῦ· ἂν δὲ τοῖς ὠμίλοι ἐνίοτε, ἔπραττε τοῦτο, ἐπὶ τῇ προθέσει νὰ ἐξετάσῃ αὐτοὺς μὴ τυχόν ἔχουσι παράπονα κατὰ τοῦ ἐργολάβου.

Τὰς ἐορτὰς ἐφαίνετο πολὺ ὀλιγώτερον κοινωνικῶς. Οὐδέποτε συμματέρχε τῆς σφαιρασκίης ἢ τῆς διαμάχης τῶν κυνῶν καὶ τῶν ἀλεκτρονίων, τῶν μόνων τούτων παιχνιδίων ἅτινα ὑπερχαπῶσιν οἱ Ἀγγλοὶ ἐργάται, οὕτα παρεβέθη εἰς τοὺς ἀγροτικούς κύτων χορὸς. Ἀπαξ μόνον ἡ δὲς, ὅτε ἡ βάρβιτος ἢ ἡ σκυδύκη ἐπροσκάλει ὑπὸ τοὺς κλώνας μεγάλου δένδρου, τοὺς ἐργάτας εἰς τὸν χορὸν, ἐφάνη ἐν μέσῳ αὐτῶν, κρατῶν κατὰ τὸ σῆμα· ἀνθοδέσμη· ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἔπραξε χάριν περιοριείας.

Ὅλα ταῦτα λογίζονται μικρὸν ὡς πρὸς ἄλλα σφάλμα τὸ ὅποιον, κατὰ τὰς κρίσεις τῶν μεταλλευτῶν, ἦτο τὸ μέγιστον. Ὁ Φραγκίσκος δὲν ἠκολούθει εἰς τὰ καπηλαία τοὺς μεθύτες αὐτοῦ συντρόφους, ἐνθὰ οὗτοι κυλίσονται ἀπὸ τῆς ἐσπέρας τοῦ Σαββάτου μέχρι τῆς αὐγῆς τῆς Δευτέρας, κατακυλίσκοντες ἐν ἐνὶ ἡμερονακτίῳ ὅ,τι εἰς διάστημα δεκαπέντε ἡμερῶν ἀπέκτησαν. Ὁ σώφρων νεανίας ἐδήλου δημοσίᾳ τὴν πρὸς τὰ βάρβαρα ταῦτα ἦθη ἀπαρέσκειν αὐτοῦ, ἡ δὲ τριακὴ ἐλευθεροστομία ἐκινδύνευσε μυριάκις ν' ἀμειβθῇ διὰ ζυλοκοπημάτων, ἂν κατὰ τὰς κρίσεις ταύτας περιστάσεις μακρὰ ἀστειότης ἐπιτηδείως ἄμα τε καὶ ἀπροσδοκίῳ ἐκτοξευομένη, δὲν μετέτρεπε τὴν ὀργὴν εἰς γέλωτα.

Ὡς κάλλιστα ἐνόησαν ἤδη οἱ ἀναγνωστὰι ἡμῶν, ἡ Εὐγενία εἴλκυσε πρὸ πολλοῦ τὰ βλέμματα τοῦ νέου Φραγκίσκου. Πρὸ τινος ἤδη καιροῦ ἐζήτει αὐτὸς νὰ πλησιάσῃ αὐτὴν, ἀλλ' οὐδέποτε εὐκαιρία κατὰλληλος τῷ παρουσιάζετο· διότι κατὰ μὲν τὰς ὥρας τῆς ἐργασίας εὐργάζετο μακρὰν αὐτοῦ, κατὰ δὲ τὰς τῆς ἀναπαύσεως καθημένη ἐν τῷ σπηλαίῳ αὐτῆς, ἐδίδασκε τὸν Ἰάκωβον ἢ διηγείτο εἰς τὸ περὶ αὐτὴν περίεργον ἀκρατήριον, τοὺς ὠρεῖους ἐκείνους μύθους, δι' ὧν εἴλκυσε τοσαῦτον τὴν συμπάθειαν των. Κάποτε κατώρθωσε νὰ τὴν πλησιάσῃ, ἀλλ' ἐκείνη οὐδέποτε εἶδε καιρὸν εἰς συνδιάλεξιν. Ἠγγίζεν ἤδη τὸ δέκατον πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτῆς καὶ ἐδύνατο κάλλιστα νὰ κρίνῃ. Τὸ μυστηριώδες τῆς καταγωγῆς τοῦ Φραγκίσκου ἐνέπνευσεν αὐτῇ δυσπιστίαν, καὶ τὴν ἠνάγκαζε ν' ἀπέχῃ τῆς συναναστροφῆς αὐτοῦ, ἥτις κατὰ τὰς ὑπαγορεύ-